

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

נישואי קטינות:

ריכוז נתונים לשנים 2016–2017

מוגש לוועדה לקידום מעמד האישה ולשוויון מגדרי

ז' בסיוון התשע"ח

21 במאי 2018

כתיבה: ד"ר אילה אליהו

אישור: אורלי אלמגור לוטן, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת דברי הכנסת

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240 / 1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

תוכן

תמצית

<u>2</u>	
<u>4</u>	<u>1. רקע</u>
<u>5</u>	<u>2. רשות האוכלוסין וההגירה במשרד הפנים</u>
<u>8</u>	<u>3. משטרת ישראל</u>
<u>9</u>	<u>4. פרקליטות המדינה במשרד המשפטים</u>
<u>11</u>	<u>5. משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים</u>
<u>12</u>	<u>6. בתי הדין השרעיים</u>
<u>14</u>	<u>7. המוסד לביטוח לאומי</u>

מסמך זה נכתב לבקשת יושבת-ראש הוועדה לקידום מעמד האישה והשוויון המגדרי, חברת הכנסת עאידה תומא סלימאן, ומוצגים בו נתונים על נישואי קטינות בישראל. המסמך נכתב בהמשך למסמך מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא "נישואי קטינות – נתונים וניתוח", שהוגש ליושב ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת ב-11 בדצמבר 2016.¹

בפתח המסמך מוצגות ההוראות בדבר נישואי קטינות: חוק גיל הנישואין, תש"י-1950 (להלן: חוק גיל הנישואין), אשר ככלל אוסר נישואי קטינות, והוראות אחרות המסדירות את טיפול הרשויות במקרים שבהם נישואין כאלה מתקיימים (כדין או שלא כדין). בהמשך המסמך מוצגים נתונים על נישואי קטינות שהתקבלו מהגורמים הממונים על הטיפול בנושא: רשות האוכלוסין וההגירה במשרד הפנים, משטרת ישראל, פרקליטות המדינה (אזרחית ופלילית), בתי הדין השרעיים ומשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. בסוף המסמך מוצגים גם נתוני המוסד לביטוח לאומי על קטינות שילדו – נשואות ולא נשואות. אף שבחוק גיל הנישואין מוזכרים הן קטינים והן קטינות, תופעה זו נפוצה יותר בקרב קטינות, ועל כן במסמך זה ישמש ככלל הביטוי "נישואי קטינות".²

לפי תיקון משנת 2013 לחוק גיל הנישואין, כמה גופים חייבים בדיווח שנתי לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת (להלן: ועדת חוקה) על יישום הוראות החוק. המסמך מתבסס בעיקר על הדיווחים השנתיים של הגופים האלה: רשות האוכלוסין וההגירה (דיווחים לשנים 2016–2017), משטרת ישראל (דיווחים לשנים 2016–2017), משרד המשפטים (לשנת 2016 בלבד) ומשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים (דיווחים לשנים 2016–2017). עד למועד הגשת המסמך טרם התקבל בוועדת החוקה הדיווח של המשרד לשירותי דת. במקרים מסוימים פנה מרכז המחקר והמידע של הכנסת אל הגורמים השונים בבקשה לקבל הבהרות ונתונים נוספים. אם אלו התקבלו עד למועד הגשת המסמך – הם נכללים בו.

תמצית

- **בחוק גיל הנישואין, התש"י-1950, נקבע כי ככלל, גיל המינימום לנישואין הוא 18.** קטינים מעל גיל 16 המבקשים להינשא רשאים להגיש לבית המשפט לענייני משפחה בקשה לקבלת היתר. לפי נתוני הפרקליטות האזרחית, בשנת 2016 הוגשו לבתי המשפט לענייני משפחה 43 בקשות לקבלת היתר נישואין, וב-21 מהן ניתן היתר להינשא.
- **מדי שנה מוגשות ברשות האוכלוסין וההגירה כמה מאות בקשות לשינוי הרישום של המצב המשפחתי בעקבות נישואי קטינות. לפי נתוני הרשות, בשנים 2016–2017 הוגשו בסך הכול 1,444 בקשות לשינוי הרישום של המצב המשפחתי בעקבות נישואי קטינות: 772 בקשות בשנת 2016 ו-672 בקשות בשנת 2017. מתוך בקשות אלו, הרוב הגדול (93%, 1344 בקשות) של המבקשים להירשם נישאו ללא היתר מבית המשפט לענייני משפחה.**
- **מרבית הבקשות לרישום נישואי קטינות שהוגשו בשנים 2016 ו-2017 (93% ו-92% בהתאמה) הן של מוסלמיות ומוסלמים.** רוב הבקשות לרישום נישואי קטינות בשנים 2016–2017 (כ-70%) הוגשו ללשכת רשות האוכלוסין וההגירה במזרח ירושלים.
- **בחוק גיל הנישואין נקבע שנישואי קטין או קטינה ללא היתר כאמור הם עבירה פלילית שהעונש בגינה הוא מאסר של שנתיים או קנס – למי שנשא קטינה או קטין, ערך נישואי קטינים או סייע**

¹ צח בן יהודה, [נישואי קטינות – נתונים וניתוח](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 11 בדצמבר 2016.

² ראו נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, השנתון הסטטיסטי לישראל לשנת 2017, [לוח 3.7: נישאים, לפי גיל, מצב משפחתי קודם ודת](#).

לעריכתם, או השיא קטינה או קטין שהם בתו או בנו. על פי הנחיית היועץ המשפטי לממשלה, הרשויות צריכות למסור למשטרה את המידע בדבר נישואי קטינות שנערכו שלא כחוק. המשטרה צריכה לפתוח בחקירה פלילית כנגד מי שעבר על חוק גיל הנישואין ולהעביר את תיק החקירה לפרקליטות הפלילית כדי שתקבע אם יש מקום להגיש כתב אישום כנגד המעורבים.

- **מרשות האוכלוסין נמסר כי בכל המקרים של נישואין ללא היתר בשנים 2016–2017 הוגשו תלונות למשטרת ישראל (726 ו-618 תלונות, בהתאמה). עם זאת, לפי הנתונים שמסרה המשטרה, מספר התלונות שהתקבל בשנים אלו ממשרד הפנים נמוך יותר (573 ו-125 תלונות, בהתאמה). עד מועד השלמת המסמך לא נמסרה מהמשרד לביטחון הפנים תגובת המשטרה על פער זה.**

- **לפי נתוני המשטרה, בשנת 2016 התקבלו בסך הכול 574 תלונות בגין עבירה על חוק גיל הנישואין, נפתחו 148 תיקי חקירה, ו-26 תיקים הועברו לטיפול הפרקליטות. בשנת 2017 התקבלו בסך הכול 157 תלונות בגין עבירות על חוק גיל הנישואין, נפתחו 130 תיקי חקירה, ו-101 תיקים הועברו לפרקליטות.**

- **לפי נתוני הפרקליטות הפלילית, בשנת 2016 נפתחו 21 תיקים בגין עבירה על חוק גיל הנישואין, ומהם 17 תיקים נגזו ללא הגשת כתב אישום, שלושה תיקים הועברו לטיפול גוף תובע אחר, ובתיק אחד טרם התקבלה החלטה. מרבית התיקים נסגרו בעילה ש"מכלול נסיבות העניין אינן מצדיקות הגשת כתב אישום". בשנה זו לא הוגשו כתבי אישום בתיקים שעניינם עבירה על חוק גיל הנישואין כלל. לא נמסרו מהפרקליטות נתונים לשנת 2017.**

- **על פי הנתונים, יש פער בין מספר הבקשות לרישום נישואי קטינות ללא היתר המתקבלות ברשות האוכלוסין וההגירה לבין נתוני האכיפה בעבירה זו, ובפרט – אי-הגשת כתבי אישום.**

- **בדינים הדתיים של הדתות המרכזיות בישראל מתאפשרים נישואי קטינות. על פי דיווח של בתי הדין השרעיים, בשנת 2016 היו שני מקרים של עריכת נישואין לקטינות בבתי דין שרעיים הכפופים להנהלת בתי הדין השרעיים, ורק באחד מהם צוין במפורש שהיה היתר נישואין. עד למועד הגשת המסמך לא הועברו נתוני בתי הדין הרבניים.**

- **בתי הדין הדתיים גם מאשררים בדיעבד נישואי קטינות שנערכים מחוץ לכותלי בית הדין. בשנת 2016 אשררו בתי הדין השרעיים 395 מקרים של נישואי קטינות שנערכו (ללא היתר) מחוץ לכותלי בית הדין. כ-84% מהם אושררו בדיעבד בבתי הדין השרעיים בירושלים ובבאר שבע. היועץ המשפטי של הנהלת בתי הדין השרעיים מסר כי בשנת 2017 הנחה נשיא בתי הדין השרעיים את הקאדים לדווח למשטרה על עבירות על חוק גיל הנישואין.**

1. רקע³

על פי חוק גיל הנישואין, נישואי קטינות או קטינים הם עבירה פלילית.⁴ בחוק מוטל מאסר של שנתיים או קנס על מי שעשה ללא היתר אחת מהפעולות האלה: נשא קטינה או קטין; ערך נישואין או סייע בכל תפקיד שהוא בעריכת נישואין של קטינה או קטין; השיא קטינה או קטין שהם בתו או בנו שהם נתונים לאפוטרופסותו.

בשנת 2013 התקבל תיקון מס' 6 לחוק גיל הנישואין, שהכניס בחוק, בין השאר, את השינויים המרכזיים האלה:

- גיל הנישואין החוקי הועלה מגיל 17 לגיל 18;
- גיל 16 נקבע כגיל הצעיר ביותר להגשת בקשה לקבלת היתר נישואין;
- הטיפול המשפטי בעבירות על חוק גיל הנישואין הועבר ממחלקת התביעות המשטרית לפרקליטות המדינה;
- נקבע כי מדי שנה ידווחו שר המשפטים, השר לשירותי דת, שר הפנים ושר העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת על יישום הוראות חוק גיל הנישואין.

על פי חוק גיל הנישואין, קטין או קטינה המבקשים להתחתן צריכים לפנות לבית המשפט לענייני משפחה כדי לקבל היתר נישואין, ורק לאחר קבלתו הם רשאים להתחתן כדין. הקטין או הקטינה יגישו את הבקשה על ידי אחד מהוריהם או אפוטרופסיהם, או על ידי מי שמבקש להינשא להם. יודגש שכיום אי-אפשר להגיש בקשה או להשיא כחוק קטין או קטינה מתחת לגיל 16.

כאשר מוגשת לבית המשפט לענייני משפחה בקשה לקבלת היתר נישואין לקטינות שמלאו להן 16 שנים, וטרם מלאו להן 17 שנים, בית המשפט יוציא צו לקבלת תסקיר של עובד סוציאלי. ההיתר יינתן רק אם לדעת בית המשפט מתקיימות נסיבות מיוחדות הקשורות בטובת הקטין או הקטינה ומצדיקות מתן היתר.

פרקליטות המדינה (אזרחי) היא המייצגת את היועץ המשפטי לממשלה בהליכים שעניינם מעמדו האישי ורווחתו של הפרט בפני בית המשפט. לכן, כאשר מוגשת לבית המשפט לענייני משפחה בקשה לקבלת היתר נישואין לקטינה, הפרקליטות האזרחית מעורבת בדיון. אם בית המשפט לענייני משפחה נותן היתר נישואין, אזי בני הזוג רשאים לגשת לרשות הדתית המקומית על פי דתם ולהתחתן כדין, וכן להירשם כנשואים במרשם האוכלוסין.

בד בבד, בשלוש הדתות המרכזיות בישראל – היהדות, האסלאם והנצרות – מתירים נישואי קטינות, על פי הדין הדתי שלהן (אך יש הבדלים בין הדתות בעניין הגיל הצעיר ביותר שבו מותר להינשא). בתי הדין הדתיים מכירים בתוקפם של נישואי קטינות – בין שקיבלו היתר מבית המשפט לענייני משפחה ובין שלא, וגם אם נערכו על ידי גורם שאין לו סמכות רשמית מטעם המדינה לערוך את טקס הנישואין. במקרים רבים, לאחר שנישאו באופן פרטי ובניגוד לחוק גיל הנישואין, בני הזוג פונים אל בית הדין הדתי הרלוונטי, ומבקשים אישור בדיעבד שהנישואין שלהם תקפים לפי הדין הדתי. עם האישור שמנפיק להם בית הדין הדתי בני הזוג פונים למרשם האוכלוסין לשם שינוי מעמדם המשפחתי.

³ אם לא צוין אחרת, פרק הרקע מתוך: צח בן יהודה, [נישואי קטינות – נתונים וניתוח](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 11 בדצמבר 2016.

⁴ [חוק גיל הנישואין](#), התש"י-1950.

על פי הנחיית היועץ המשפטי לממשלה,⁵ הרשויות צריכות להעביר למשטרה את המידע בדבר נישואי קטינות שנערכו שלא כחוק, והמשטרה צריכה לפתוח בחקירה פלילית כנגד מי שעבר על חוק גיל הנישואין. לאחר סיום החקירה במשטרה תיק החקירה מועבר לפרקליטות הפלילית כדי שזו תבחן אותו ותקבע אם יש עילה להגיש כתב אישום כנגד המעורבים.

בפרקים שלהלן מפורטים תחומי האחריות של הגורמים הממונים על טיפול בנישואי קטינות, ומוצגים נתוני אותם גורמים במקרים של נישואי קטינות. אלו הגופים הנסקרים:

- **רשות האוכלוסין וההגירה במשרד הפנים**, האחראית לניהול מרשם האוכלוסין ורישום המעמד המשפחתי של אזרחי המדינה;
 - **משטרת ישראל**, האחראית לחקירת עבירות לפי חוק גיל הנישואין;
 - **פרקליטות המדינה במשרד המשפטים**, האחראית להגשת כתבי אישום כנגד נאשמים בגין עבירה על חוק גיל הנישואין לאחר שהמשטרה סיימה את חקירתה (פלילי), ולייצוג המדינה בבית משפט לענייני משפחה במקרים שהוגשו בקשות לקבלת היתר נישואין (אזרחי);
 - **בתי הדין השרעיים**, האחראים לרישום נישואין של מוסלמים;
 - **משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים** (להלן משרד הרווחה), שעובדים סוציאליים מטעמו אחראים להכנת תסקירים במקרים שמוגשת בהם בקשה לקבלת היתר נישואין לקטינות. נוסף על הגורמים שהובאו לעיל, **המשרד לשירותי דת** אחראי לבתי הדין הרבניים ולרשמי הנישואין של יהודים, אך לא התקבלו ממנו נתונים עדכניים עד למועד הגשת המסמך.
- כדי לתת מידע נוסף על נישואי קטינות יוצגו במסמך גם נתוני המוסד לביטוח לאומי על מספר הקטינות שילדו בשנים 2016–2017, לפי מעמדן המשפחתי.

2. רשות האוכלוסין וההגירה במשרד הפנים

הטיפול של רשות האוכלוסין וההגירה במשרד הפנים בבקשות לרישום נישואין של קטינות מוסדר ב"נוהל הטיפול בנישואי בוסר (נישואי קטינים מתחת לגיל 18)".⁶ הטיפול בבקשות לרישום נישואי קטינות מתחלק לשני מסלולים:

- כאשר לבני הזוג יש היתר מבית המשפט לענייני משפחה לנישואי בוסר. במקרה זה יצורף עותק מהיתר הנישואין, ופקיד הרשות יציין בגיליון הרישום "נישואי בוסר עם היתר בית המשפט";
- כאשר לבני הזוג אין היתר לנישואין מבית המשפט, אלא רק תעודת נישואין או פסק דין מבית הדין הדתי שאליו הם משתייכים. במקרה זה על פקיד הרשות להגיש למשטרת ישראל תלונה על עבירה על החוק האוסר נישואי בוסר, ולהעביר העתק מהתלונה לגוף שאחראי לגורם שהנפיק את תעודת הנישואין (הנהלת בתי הדין הרבניים, האחראית לבית הדין הרבני, או משרד המשפטים, האחראי לבית הדין השרעי), וכן למשרד הרווחה.⁷

⁵ היועץ המשפטי לממשלה, הנחיית היועץ המשפטי לממשלה מס' 4.1101, מדיניות תביעה: נישואי בוסר ובעילת קטינה, תאריך עדכון: 3 ביולי 2002.

⁶ רשות האוכלוסין וההגירה, נוהל מס' 2.11.0006, נוהל הטיפול בנישואי בוסר (נישואי קטינים מתחת לגיל 18), תאריך עדכון: 12 בינואר 2014.

⁷ צח בן יהודה, נישואי קטינות – נתונים וניתוח, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 11 בדצמבר 2016.

להלן מוצגים נתונים על מספר הבקשות לרישום נישואי קטינות שהוגשו ברשות האוכלוסין וההגירה בשנים 2016–2017, בהסתמך על דיווחי רשות האוכלוסין וההגירה לוועדת החוקה לשנים אלו.

טבלה 1: בקשות לרישום נישואי קטינות ברשות האוכלוסין וההגירה, לפי גיל הקטינה, 2016–2017⁸

טווח גילים	2016	2017
14–13	1	-
15–14	11	9
16–15	136	108
17–16	249	234
18–17	375	321
סך הכול	772	672

מהטבלה אפשר ללמוד כי בשנים 2016–2017 הוגשו בסך הכול 1,444 בקשות לרישום נישואי קטינות ברשות האוכלוסין וההגירה: 772 בקשות בשנת 2016 ו-672 בקשות בשנת 2017.

כמחצית מהבקשות שהוגשו בשנים אלו היו לנישואי קטינות בנות 17–18; כשליש היו לנישואי קטינות בנות 16–17; 148 בקשות בשנת 2016 ו-117 בקשות בשנת 2017 היו לנישואי קטינות מתחת לגיל 16 (גילים שבהם אי-אפשר לקבל היתר לנישואין). בשנת 2016 היה מקרה אחד של רישום נישואין לקטינה מתחת לגיל 14.

להלן מוצגים נתונים על מספר הבקשות לרישום נישואי קטינות שהוגשו ברשות האוכלוסין וההגירה, עם היתר לנישואין מבית המשפט לענייני משפחה או בלעדיו, ובפירוט לפי דת.

⁸ אלי לוי, מנהל תחום מרשם ודרכונים, רשות האוכלוסין וההגירה, דיווח לוועדת החוקה, חוק ומשפט לפי סעיף 8(ד) לחוק גיל הנישואין – נישואי בוסר, 26 במרס 2017; אלי לוי, מנהל תחום מרשם ודרכונים, רשות האוכלוסין וההגירה, דיווח לוועדת החוקה, חוק ומשפט לפי סעיף 8(ד) לחוק גיל הנישואין – נישואי בוסר, 17 בינואר 2018. צח בן יהודה, [נישואי קטינות – נתונים וניתוח](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 11 בדצמבר 2016.

טבלה 2: בקשות לרישום נישואי קטינות ברשות האוכלוסין וההגירה, עם היתר וללא היתר, לפי דת,

2017–2016⁹

סך הכול		ללא דת		נוצרים		יהודים		מוסלמים		
2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	
54	46	-	-	-	1	24	24	30	21	עם היתר
618	726	4	3	1	2	23	26	590	695	ללא היתר
672	772	4	3	1	3	47	50	620	716	סך הכול

לפי נתוני הטבלה אפשר לראות כי את הרוב הגדול של הבקשות לנישואי קטינות שהוגשו בשנים 2016 ו-2017 (93% ו-92%, בהתאמה) הגישו מוסלמיות ומוסלמים. יהודים והיהודיות הגישו כ-7% מהבקשות, ונוצרים הגישו בקשות אחדות בלבד.

רשות האוכלוסין וההגירה דיווחה לוועדת החוקה גם על התפלגות הבקשות לרישום נישואי קטינות לפי לשכות רשות האוכלוסין וההגירה. בשנת 2017, הלשכות שבהן הוגשו יותר מעשר בקשות היו מזרח ירושלים (465 בקשות), באר שבע (66), רהט (23), ירושלים (19) ונתניה (18).

לפי נתוני טבלה מס' 2 שלעיל אפשר ללמוד גם כי הרוב הגדול (93%, 1344 בקשות) של הבקשות לרישום נישואי קטינות שהוגשו לרשות האוכלוסין וההגירה בשנים 2016–2017 היה לנישואין ללא היתר מבית המשפט לענייני משפחה.

כאמור, על פי נוהל הטיפול בנישואי בוסר, על רשות האוכלוסין וההגירה להגיש תלונה למשטרה בכל מקרה של נישואי קטינות ללא היתר מבתי המשפט לענייני משפחה. מרשות האוכלוסין נמסר כי בכל המקרים של נישואין ללא היתר בשנים 2016 ו-2017 הוגשו תלונות במשטרת ישראל, כלומר 726 ו-618 תלונות בהתאמה.

כפי שנמסר למרכז המחקר והמידע של הכנסת בעת כתיבת המסמך הקודם ב-2016, בחודש מרס 2016 הופצה הנחיה פנימית של רשות האוכלוסין וההגירה בדבר אופן הגשת התלונות למשטרה. על פי ההנחיה, בתחילת כל חודש מנהלי הלשכות של רשות האוכלוסין וההגירה (או אחראי אחר שמונה לכך) יגישו תלונות למשטרת ישראל על כל הבקשות לרישום נישואי בוסר שהתקבלו בלשכה בחודש הקודם, יודאו שהתלונה התקבלה, ויתעדו את קיום השיחה ואת פרטי הגורם שאישר את קבלת התלונות במשטרה.¹⁰ בעת כתיבת המסמך הנוכחי נמסר מרשות האוכלוסין כי מנהלי הלשכות מעבירים את התלונות למשטרה פעם בחודש בכמה דרכים (מסירה אישית, פקס או דואר), ומקפידים לדרוש אישור מהמשטרה על קבלת התלונות.¹¹

⁹ אלי לוי, מנהל תחום מרשם ודרכונים, רשות האוכלוסין וההגירה, דיווח לוועדת החוקה, חוק ומשפט לפי סעיף 8(ד) לחוק גיל הנישואין – נישואי בוסר, 26 במרס 2017; אלי לוי, מנהל תחום מרשם ודרכונים, רשות האוכלוסין וההגירה, דיווח לוועדת החוקה, חוק ומשפט לפי סעיף 8(ד) לחוק גיל הנישואין – נישואי בוסר, 17 בינואר 2018; אלי לוי, מנהל תחום מרשם ודרכונים, רשות האוכלוסין וההגירה, שיחת טלפון, 15 במאי 2018.

¹⁰ צח בן יהודה, **נישואי קטינות – נתונים וניתוח**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 11 בדצמבר 2016.

¹¹ אלי לוי, מנהל תחום מרשם ודרכונים, רשות האוכלוסין וההגירה, שיחת טלפון, 15 במאי 2018.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

3. משטרת ישראל

בשנת 2002 פרסם היועץ המשפטי לממשלה הנחיה מעודכנת בנושא "מדיניות תביעה: נישואי בוסר ובעילת קטינה" (ההנחיה עודנה תקפה). בהנחיה נקבע כי "המשטרה תחקור מקרים של בעילת קטינה המתגלים אגב טיפול בבקשות שהוגשו לבית המשפט לקבל היתר לנישואי קטינה, וכן מקרים של עריכת נישואין לקטינה שלא כחוק, במגמה להעמיד לדין את הבוועל וכן את מי שערך או סייע לעריכת קידושין או נישואין לקטינה שלא כדין, וכן כהן דת או דיין בבית דין דתי שערך או סייע לעריכת הקידושין או הנישואין".¹²

האכיפה המשטרית המבוצעת לפי סעיף 2 לחוק גיל הנישואין נעשית לפי נוהל חטיבת החקירות של המשטרה מס' 03.300.200, שכותרתו "אופן הטיפול בעבירות לפי חוק גיל הנישואין".¹³ לפי הנוהל, נודע למשטרה על מקרה של עריכת נישואין לקטינה/ בניגוד לחוק ובעילת קטינה כתוצאה מהם, תיפתח חקירה במגמה להעמיד לדין את הבוועל וכן כל מי שערך או סייע לעריכת הקידושין או הנישואין לקטינה/ שלא כדין, ובכללם ההורים או האפוטרופוסים של הקטינה, וכן רב, כהן דת או דיין בבית דין דתי, שערך או סייע בעריכת הקידושין או הנישואין. בנוהל מצוין במפורש כי הנסיבות הללו אינן מפחיתות מחובתם הפלילית של המעורבים: הסכמת הקטינה לנישואין; הסכמת ההורים לנישואין; ביצוע הכנות לנישואין; העובדה שהקטינה בהיריון; הנישואין נערכו בהתאם למנהגי העדה.

להלן יוצגו נתוני משטרת ישראל, המתבססים על דיווחי המשרד לביטחון הפנים לוועדת החוקה, על פעולות המשטרה בעניין חוק גיל הנישואין בשנים 2016 ו-2017.

טבלה 3: תלונות שהוגשו למשטרה, חקירות שנערכו במשטרה, ותיקים שהועברו לפרקליטות,

2017–2016¹⁴

2017	2016	
157 (125)	574 (573)	מספר התלונות שהוגשו למשטרה (מתוכן מספר התלונות שהוגשו על ידי <u>משרד הפנים</u> לפי דיווח המשטרה)
130	148	מספר החקירות שנערכו במשטרה בגין עבירה על חוק גיל הנישואין
101	26	מספר התיקים שהועברו לפרקליטות להגשת כתב אישום

¹² היועץ המשפטי לממשלה, הנחיית היועץ המשפטי לממשלה מס' 4.1101, מדיניות תביעה: נישואי בוסר ובעילת קטינה, תאריך עדכון: 3 ביולי 2002.

¹³ טובי לין בן-שלום, קצינת מדור חקירות, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, הועבר בדוא"ל על ידי גל יונה, לשכת השר במשרד לביטחון פנים, 28 באוגוסט 2016. אגף חקירות ומודיעין, נוהל 03.300.200, אופן הטיפול בעבירות לפי חוק גיל הנישואין, 20.7.14.

¹⁴ גלעד ארדן, השר לביטחון פנים, דיווח לכנסת לפי חוק גיל הנישואין לשנת 2016, 13 במרס 2017, ודיווח לכנסת לפי חוק גיל הנישואין לשנת 2017, 18 במרס 2018; צח בן יהודה, נישואי קטינות – נתונים וניתוח, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 11 בדצמבר 2016.

מהטבלה אפשר ללמוד כי לפי נתוני המשטרה, בין השנים 2016 ו-2017 חלה ירידה במספר התלונות שהוגשו לה בגין עבירות על חוק גיל הנישואין, מ-574 ל-157, בהתאמה.

כמו כן, בייחוד בשנת 2016 היה פער בולט בין מספר התלונות שהוגשו למשטרה (574) לבין מספר החקירות שנערכו במשטרה (148). בשל פער זה עולה שאלה בדבר מדיניות החקירה של המשטרה בתיקים הנפתחים בגין עבירה זו. מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה למשרד לביטחון הפנים בשאלה בדבר פער זה, אולם עד למועד הגשת המסמך לא העביר המשרד לביטחון הפנים למרכז המחקר והמידע של הכנסת את תגובת המשטרה על השאלה.

פער נוסף שבלט במיוחד בשנת 2016 היה בין מספר החקירות שנערכו במשטרה (148) לבין מספר התיקים שהועברו לפרקליטות לצורך הגשת כתב אישום (26). פער זה מעלה שאלה בדבר מדיניות המשטרה בעניין סגירת תיקים שעניינם נישואי קטינות.

על פי נתוני הטבלה אפשר לראות גם שהרוב הגדול של התלונות שהתקבלו במשטרה מקורן במשרד הפנים: ב-2016 כל התלונות מלבד אחת התקבלו ממשרד הפנים, וב-2017 – 80% מהתלונות התקבלו ממשרד הפנים.

נפנה את תשומת הלב לפער בין דיווחי רשות האוכלוסין וההגירה לבין דיווחי המשטרה בעניין הגשת תלונות במשטרה על נישואי קטינות: בשנת 2016 התקבלו 573 תלונות ממשרד הפנים לפי דיווח המשטרה, ו-726 לפי דיווח משרד הפנים, ובשנת 2017 התקבלו 125 תלונות ממשרד הפנים לפי דיווח המשטרה ו-618 לפי דיווח משרד הפנים. מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה למשרד לביטחון הפנים בשאלה בעניין פער זה, אולם עד למועד הגשת המסמך לא העביר המשרד לביטחון הפנים את תגובת המשטרה על השאלה.

במסמך של מרכז המחקר והמידע של הכנסת משנת 2016 הוצגו פערים דומים בין נתוני רשות האוכלוסין וההגירה לבין נתוני משטרת ישראל. בתשובתה בדבר פערים אלו מסרה אז משטרת ישראל למרכז המחקר והמידע כי בכל מחוז של המשטרה מונו רפרנטים שתפקידם להבטיח ממשקי עבודה בין המשטרה לבין רשות האוכלוסין וההגירה, המדווחת למשטרה על עבירות לפי חוק גיל הנישואין.¹⁵ נוכח הנתונים שפורטו לעיל, נשאלת השאלה אם ממשקי העבודה בין שני הגורמים תוקנו, או שמא בעיית העברת המידע עודנה קיימת.

4. פרקליטות המדינה במשרד המשפטים

פרקליטות המדינה מופקדת על ייצוג המדינה ושמירה על האינטרס הציבורי בפני ערכאות משפטיות, והיא כפופה להנחיות היועץ המשפטי לממשלה.

הפרקליטות האזרחית ממונה על ייצוג המדינה כתובעת ונתבעת בהליכים אזרחיים. במקרים שבהם מוגשת לבית המשפט לענייני משפחה בקשה לקבלת היתר נישואין של קטינות, הפרקליטות האזרחית היא המשיבה בהליכים המשפטיים.

הפרקליטות הפלילית ממונה על ייצוג המדינה כמאשימה בתיקים פליליים. במקרים של עבירה פלילית על חוק גיל הנישואין, הפרקליטות הפלילית היא התובעת לאחר סיום חקירת המשטרה.¹⁶

¹⁵ צח בן יהודה, נישואי קטינות – נתונים וניתוח, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 11 בדצמבר 2016.

¹⁶ שם.

שרת המשפטים איילת שקד דיווחה לוועדת החוקה על פעולותיה של פרקליטות המדינה – אזרחית ופלילית – בעניין חוק גיל הנישואין בשנת 2016 (עד למועד הגשת המסמך טרם התקבל בוועדה דיווח לשנת 2017). להלן פירוט הנתונים שהועברו בדיווח.

הפרקליטות האזרחית

לפי הדיווח של משרד המשפטים, בשנת 2016 השיבו המחוזות של הפרקליטות על 43 בקשות להיתר נישואין שהוגשו בבתי המשפט לענייני משפחה. להלן פירוט הבקשות שהוגשו לבתי המשפט בשנת 2016 והבקשות שניתן בהן היתר, לפי גיל הקטינות בעת הגשת הבקשה.

טבלה 4: בקשות להיתר נישואין שהוגשו לבתי המשפט לענייני משפחה, לפי גיל הקטינות בעת הגשת

הבקשה, 2016¹⁷

סך הכול	18–17	17–16	16–15	גיל הקטינות בעת הגשת הבקשה
43	36	6	1	מספר הבקשות שהוגשו
21	20	1	0	בקשות שבהן ניתן היתר

מנתוני הטבלה אפשר ללמוד כי מתוך 43 מהבקשות להיתר נישואין שהוגשו לבתי המשפט לענייני משפחה ב-2016, 21 בקשות (כ-49%) קיבלו היתר מבית המשפט. בעניין גיל הקטינות, בקשה אחת הוגשה לבית המשפט עבור קטינה בטווח הגילים 16–15, ולא אושרה; שש בקשות הוגשו לבית המשפט עבור קטינות בטווח הגילים 17–16, ואחת מהן אושרה; 36 בקשות הוגשו עבור קטינות בטווח הגילים 17–18, ומהן 20 בקשות (56%) אושרו.

בדיווח לוועדת החוקה ציינה הפרקליטות האזרחית כי בבקשות לקבלת היתר נישואין נדונות, בין השאר, הנסיבות האלה: קרבת גיל לגיל הנישואין החוקי; השתייכות למגזר החרדי; חוסר מודעות לתיקון לחוק מ-2013; רצון בהולדת ילדים בגיל צעיר; היריון של המבקשת; הכנות מתקדמות לחתונה; תמיכה מצד משפחות המבקשים.

נפנה את תשומת הלב לפער בין נתוני הפרקליטות על מספר הבקשות לנישואי קטינות שקיבלו היתר מבתי המשפט ב-2016 (21, כאמור לעיל) לבין מספר הבקשות לרישום נישואין שהוגשו לרשות האוכלוסין ב-2016 וניתן להן היתר מבתי המשפט – 46 בקשות (ראו טבלה מס' 2 לעיל). לדברי נציג רשות האוכלוסין וההגירה, ייתכן שחלק ממגישי הבקשות לרישום נישואין ב-2016 קיבלו את ההיתר מבית המשפט בשנים קודמות ולא באותה השנה.¹⁸ לדברי הפרקליטות, אין אפשרות לבחון את הסיבות האפשריות לפער זה ללא עיון ברשימת התיקים של רשות האוכלוסין.¹⁹

¹⁷ איילת שקד, שרת המשפטים, חוק גיל הנישואין – דיווח לוועדת החוקה, חוק ומשפט לשנת 2016, 6 באפריל 2017.

¹⁸ אלי לוי, מנהל תחום מרשם ודרכונים ברשות האוכלוסין וההגירה, שיחת טלפון, 15 במאי 2018.

¹⁹ מורן לביא, יחידת הניהול, פרקליטות המדינה, דוא"ל, 13 במאי 2018.

הפרקליטות הפלילית

לפי הנחיית היועץ המשפטי לממשלה בדבר מדיניות התביעה במקרים של נישואי בוסר ובעילת קטינה, נישואי קטינים (מתחת לגיל 17)²⁰ ללא היתר של בית המשפט הם עבירה על החוק ויש להיאבק בהם בשל היותם בלתי חוקיים ובלתי מוסריים. לפי ההנחיה, על התביעה הפלילית להפעיל את החוק ולתבוע עונשים מרתיעים כדי לעקור את התופעה מן השורש – לא רק נגד מי שמתחתן עם קטינה אלא גם נגד ההורים ונגד מי שערך את הנישואין, ובכלל זה כהן דת או דיין בבית דין דתי. ב-2016 פרסם פרקליט המדינה הנחיה מעודכנת בנושא "מדיניות התביעה בהעמדה לדין בעבירה של נישואי קטינים". בהנחיה זו נקבע, בין השאר, כי לא יוגש כתב אישום נגד הקטין, כי יש לנקוט הליכים פליליים נגד מי שערך את הנישואין או סייע לעריכתם, גם אם מדובר בהורים, וכי בהחלטה אם להעמיד לדין את בן הזוג של הקטינה יובא בחשבון פער הגילים ביניהם ושיקולים נוספים.²¹

מהפרקליטות נמסר למרכז המחקר והמידע של הכנסת כי בשנת 2016 נפתחו 21 תיקים בעבירות לפי סעיף 2 לחוק גיל הנישואין.²² מתוך תיקים אלו, 17 תיקים (כנגד 31 חשודים) נגנזו ללא הגשת כתב אישום, שלושה תיקים הועברו לטיפול גוף תובע אחר, ובתיק אחד טרם התקבלה החלטה.²³ כלומר, לפי נתוני הפרקליטות, בשנת 2016 לא הוגש ולו כתב אישום אחד בגין עבירה על סעיף 2 לחוק גיל הנישואין. מהפרקליטות נמסר כי מרבית התיקים (כנגד 29 חשודים) נגנזו בעילה של "מכלול נסיבות העניין אינן מצדיקות הגשת כתב אישום"; תיקים כנגד שני חשודים אחרים נסגרו מחוסר ראיות ומחוסר אשמה.²⁴

יצוין כי יש פער מסוים בין נתוני הפרקליטות הפלילית בדבר מספר התיקים שנפתחו בפרקליטות ב-2016 – 21 תיקים, לבין נתוני המשטרה בדבר מספר התיקים שהועברו מהמשטרה לפרקליטות באותה שנה – 26 תיקים (ראו טבלה מס' 4). לדברי הפרקליטות, ייתכן שהסיבה לפער היא כי תיק פרקליטות אחד עשוי להתייחס ליותר מתיק חקירה אחד, וכי כל תיק פרקליטות מתועד לפי המועד שבו התקבל לטיפול בפרקליטות, ואילו במשטרה התיק עשוי להיות מתועד באופן שונה.²⁵

5. משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים

על פי חוק גיל הנישואין, כאשר מוגשת לבית המשפט לענייני משפחה בקשה להיתר נישואין של קטינה שמלאו לה 16 שנה וטרם מלאו לה 17 שנה, בית המשפט יכריע בבקשה רק לאחר קבלת תסקיר מעובד סוציאלי. לפי תקנון עבודה סוציאלית של משרד הרווחה, עובד סוציאלי לעניין סדרי דין הוא הממונה על אבחון ומתן חוות דעת והמלצות לערכאות משפטיות בסוגיות הקשורות בטובתם של קטינים והיתרי נישואין.²⁶ כאמור, החוק אינו מחייב קבלת תסקיר על קטינות שמלאו להן 17 שנה וטרם מלאו להן 18

²⁰ כאמור, הנחיית היועץ המשפטי לממשלה בדבר מדיניות התביעה במקרים של נישואי בוסר ובעילת קטינה עודכנה לאחרונה ב-2002, לפני התיקון לחוק גיל הנישואין מ-2013 שבו הועלה גיל הנישואין המינימלי ל-18 (משרד המשפטים פועל לעדכון ההנחיה בעקבות התיקון לחוק). צח בן יהודה, נישואי קטינות – נתונים וניתוח, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 11 בדצמבר 2016.

²¹ פרקליטות המדינה, הנחיית פרקליט המדינה מס' 2.20, מדיניות התביעה בהעמדה לדין בעבירה של נישואי קטינים, 9 במאי 2016.

²² נציין כי בדיווח משרד המשפטים לוועדת החוקה, שנשלח באפריל 2017, דווח על 11 תיקים.

²³ איילת שקד, שרת המשפטים, חוק גיל הנישואין – דיווח לוועדת החוקה, חוק ומשפט לשנת 2016, 6 באפריל 2017; מורן לביא, יחידת הניהול, פרקליטות המדינה, דוא"ל, 13 במאי 2018. "העברה לגוף תובע אחר" – בדרך כלל מדובר בתביעה המשטרתית, במקרה שבו העבירה המרכזית בתיק היא בסמכות טיפולה, או שאין די ראיות להוכחת העבירה שבסמכות הפרקליטות ויש עבירות נוספות שהטיפול בהן בסמכות התביעה המשטרתית. מורן לביא, יחידת הניהול, פרקליטות המדינה, דוא"ל, 20 במאי 2018.

²⁴ שם.

²⁵ הנ"ל, 13 במאי 2018.

²⁶ משרד הרווחה והשירותים החברתיים, תקנות עבודה סוציאלית, מס' 3.20, תאריך תחולה: 1 בינואר 2015.

שנה, אולם לפי מידע שנמסר למרכז המחקר והמידע של הכנסת בעת כתיבת המסמך הקודם ב-2016, שופטים רבים מבקשים תסקיר שכזה גם עבור קטינות מעל גיל 17.²⁷

בתקנון עבודה סוציאלית נקבע כי העובד הסוציאלי צריך "לבחון רק אם קיימות נסיבות מיוחדות שבגינן אי-מתן היתר עלול להביא לפגיעה בטובת הקטין". עם זאת, נקבע שסיבות כגון היריון, פגיעה כלכלית בקטין או רצון ההורים של הקטין אינן מספיקות בפני עצמן לאישור הנישואין.²⁸

ועדת החוקה קיבלה ממשרד הרווחה דיווח על מספר התסקירים שהוכנו על ידי עובדים סוציאליים בשנת 2017, כאשר הוגשו לבית המשפט לענייני משפחה בקשות לקבלת היתר לנישואי קטינות. כמו כן, מרכז המחקר והמידע של הכנסת קיבל ממשרד הרווחה דיווח על מספר התסקירים שהוכנו בשנת 2016.²⁹

לפי משרד הרווחה, בשנת 2016 הוגשו 38 תסקירים ובשנת 2017 הוגשו 21 תסקירים, כלומר **בסך הכול 59 תסקירים** שהוכנו בבקשות לאישור נישואי קטינות בשנים 2016–2017.³⁰ יצוין כי **בשנת 2016 הוגשו 43 בקשות להיתר לבית המשפט** (שבהן ניתנו 21 היתרים – ראו טבלה מס' 4), אולם, כאמור, לא בכל הבקשות קיימת חובה לבקש תזכיר כזה. **בתשובות משרד הרווחה אין הבחנה לעניין גילי הקטינות שבעבורן הוכנו התסקירים.**

6. בתי הדין השרעיים

נישואין של מוסלמים בישראל נערכים לפני רושם נישואין שמינה הקאדי, לפי הוראות חוק גיל הנישואין. עם זאת, לפי הדין השרעי, כדי שיהיה תוקף להסכם נישואין, די בצדדים לנישואין ובשני עדים, ואין צורך בהסכם בכתב או ברישום של ההסכם בפני מוסד כלשהו. בית הדין השרעי מוסמך לאשרר נישואין שנערכו מחוץ לכתליו – בדרך כלל בבתי דין שרעיים בשטחי הרשות הפלסטינית או בירושלים המזרחית. בעת כתיבת המסמך הקודם ב-2016 מסרה הנהלת בתי הדין השרעיים למרכז המחקר והמידע של הכנסת כי בית הדין השרעי מוסמך לתת פסק דין הצהרתי שלפיו המעמד האישי של בני הזוג יהיה "נישואים" גם כאשר מדובר בנישואי קטינה. הקאדי אינו רשאי אפוא לערך נישואין של קטינות, אולם הוא רשאי כאמור לאשרר ולרשום נישואין כאמור שערך גורם אחר.³¹

שרת המשפטים איילת שקד דיווחה לוועדת החוקה על פעולות בתי הדין השרעיים (הכפופים להנהלת בתי הדין השרעיים, שהיא בשטח הפעולה של משרד המשפטים) לשנת 2016 (עד למועד הגשת המסמך, טרם התקבל דיווח לשנת 2017).³²

כפי שדווח לוועדה, בשנת 2016 היו שני מקרים של עריכת נישואין לקטינות בבתי הדין הדתיים שבשטח הפעולה של משרד המשפטים:

- מקרה אחד בבית דין דרוזי בו ניתן היתר נישואין על ידי בית המשפט לענייני משפחה בקריות.
- מקרה אחר שבו נערך חוזה נישואין בבית הדין השרעי בנצרת. הקטינה הייתה בת 17 (לא צוין אם לזוג היה היתר נישואין מבית המשפט).

²⁷ צח בן יהודה, נישואי קטינות – נתונים וניתוח, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 11 בדצמבר 2016.

²⁸ שם; משרד הרווחה והשירותים החברתיים, תקנות עבודה סוציאלית, מס' 3.20, תאריך תחולה: 1 בינואר 2015.

²⁹ עו"ס ענת שגב, מרכזת בכירה, קשר כנסת-ממשלה במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, דיווח לוועדת החוקה, חוק ומשפט לשנת 2017, 16 באפריל 2018, דוא"ל, 26 באפריל 2018.

³⁰ שם, שם.

³¹ צח בן יהודה, נישואי קטינות – נתונים וניתוח, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 11 בדצמבר 2016.

³² איילת שקד, שרת המשפטים, חוק גיל הנישואין – דיווח לוועדת החוקה, חוק ומשפט לשנת 2016, 6 באפריל 2017.

בעת הכנת מסמך זה ציין אדם אבזק, היועץ המשפטי לבתי הדין השרעיים, כי ככלל, בתי הדין אינם עורכים נישואי קטינות, וכי כמעט אין מקרים של נישואי קטינות עם היתר לנישואין מבית המשפט.³³

נוסף על כך, בשנת 2016 נרשמו 395 מקרים של נישואי קטינות שנערכו מחוץ לכותלי בית הדין השרעי והוא אשרר בדיעבד, ובהם

- 225 מקרים (57%) בבית הדין השרעי בירושלים;
- 106 מקרים (27%) בבית הדין השרעי בבאר שבע.

בעניין 64 המקרים (16%) הנותרים לא צוין בתשובת משרד המשפטים בית הדין הרלוונטי.

מהשוואה לנתוני השנה הקודמת עולה כי משנת 2015 לשנת 2016 חלה ירידה ניכרת במספר נישואי הקטינות שנערכו מחוץ לכותלי בית הדין והוא אשרר בדיעבד – מ-716 מקרים בשנת 2015 ל-395 מקרים בשנת 2016.³⁴

לפי עמדת הנהלת בתי הדין השרעיים, שנמסרה למרכז המחקר והמידע של הכנסת בעת כתיבת המסמך הקודם ב-2016, אף שראוי לדווח למשטרה על נישואי קטינים, לא מוטלת על הקאדים חובה שבדין לדווח למשטרה על עבירות על חוק גיל הנישואין.³⁵ עם זאת, נראה כי מאז חל שינוי במדיניות בתי הדין השרעיים: במאי 2018 מסר אדם אבזק, היועץ המשפטי לבתי הדין השרעיים, למרכז המחקר והמידע של הכנסת, כי בשנת 2017 הגיעו הפרקליטות והנהלת בתי הדין להסכמות על הדיווח למשטרה, ונשיא בתי הדין השרעיים העביר הנחיה פנימית לקאדים לדווח למשטרה על מקרי עבירות על חוק גיל הנישואין.³⁶

בהקשר זה נציין כי **בתי הדין הרבניים לא מסרו דיווחים עדכניים לוועדת החוקה, אך על פי המידע שהם מסרו למרכז המחקר והמידע של הכנסת בעת כתיבת המסמך הקודם ב-2016, הם לא יישמו את ההנחיה לדווח למשטרה במקרים של עבירות לפי חוק גיל הנישואין.**³⁷

³³ אדם אבזק, יועץ משפטי לבתי הדין השרעיים, שיחות טלפון, 16 ו-17 במאי 2018.

³⁴ צח בן יהודה, [נישואי קטינות – נתונים וניתוח](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 11 בדצמבר 2016. שם.

³⁵ אדם אבזק, יועץ משפטי לבתי הדין השרעיים, שיחות טלפון, 16 ו-17 במאי 2018.

³⁶ צח בן יהודה, [נישואי קטינות – נתונים וניתוח](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 11 בדצמבר 2016.

7. המוסד לביטוח לאומי

כדי לקבל אינדיקציה נוספת להיקף נישואי הקטינות ולנוכח הקשר בין נישואין בגיל מוקדם לבין היריון ולידה בגיל מוקדם, פנה מרכז המחקר והמידע של הכנסת למוסד לביטוח לאומי וביקש נתונים על קטינות שילדו בשנים 2016–2017.³⁸

טבלה 5: קטינות שילדו בשנים 2016 ו-2017 לפי גיל³⁹

2017	2016	
6	8	גיל 14–15
41	39	גיל 16
153	174	גיל 17
200	221	סך הכול

מהטבלה עולה כי בשנת 2017 היו 200 קטינות שילדו, ובשנת 2016 – 221 קטינות. כ-20% מהקטינות שילדו בתקופה זו היו בנות 16 או צעירות יותר.

להלן מובאים נתוני הביטוח הלאומי על קטינות שילדו בשנים 2016 ו-2017 לפי מצב משפחתי.

טבלה 6: קטינות שילדו בשנים 2016 ו-2017 לפי מצב משפחתי⁴⁰

2017	2016	
67	110	נשואות
126	105	רווקות
7	6	אין מידע
200	221	סך הכול

לפי נתוני הטבלה אפשר לראות שבשנת 2016 היו 110 קטינות נשואות שילדו, ובשנת 2017 – 67 קטינות נשואות. מהביטוח הלאומי נמסר עוד כי רוב הקטינות שילדו בשנים 2016–2017 (נשואות ורווקות גם יחד) התגוררו באזורי ירושלים והדרום.

³⁸ המוסד לביטוח לאומי העביר למרכז המחקר והמידע של הכנסת נתונים המבוססים על מענקי לידה המשולמים במסגרת ביטוח אימהות בחוק הביטוח הלאומי, וקובץ הבריאות המשמש להקצאת דמי ביטוח בריאות ממלכתי לקופות החולים. שרון אסיסקוביץ, רפרנט מחקר – סיעוד ואימהות, מינהל המחקר והתכנון, המוסד לביטוח לאומי, דוא"ל, 14 במאי 2018.

³⁹ ש.ם.

⁴⁰ ש.ם.

